

Marko Rijavec

Camino,
pot, ki se začne na koncu

SŠK-SKU

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

Marko Rijavec
CAMINO, POT, KI SE ZAČNE NA KONCU

Šmarnice za odrasle

© Celjska Mohorjeva družba, 2021
Vse pravice pridržane.

Svetopisemsko besedilo je vzeto iz Slovenskega standardnega prevoda Svetega pisma (SSP), © Društvo Svetopisemska družba Slovenije, z dovoljenjem, 1996, 2003. Vse pravice pridržane.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-5-312.47
27-584-57(460Santiago de Compostela)
27-29

RIJAVEC, Marko

Camino, pot, ki se začne na koncu : [šmarnice za odrasle] / Marko Rijavec ; [izdala] SŠK-SKU. - Celje : Celjska Mohorjeva družba : Društvo Mohorjeva družba, 2021

ISBN 978-961-278-530-7
COBISS.SI-ID 56934915

VSEBINA

POT TE POKLIČE	7
1. DAN CAMINA: <i>Ko te megla opeče</i>	9
2. DAN CAMINA: <i>Dva angela ob mrzli reki</i>	12
3. DAN CAMINA: <i>O biku, ki me je nasadil na roge</i>	15
4. DAN CAMINA: <i>El Perdón</i>	17
5. DAN CAMINA: <i>Taka in drugačna darila</i>	20
6. DAN CAMINA: <i>Videti več</i>	22
7. DAN CAMINA: <i>Vitez na belem konju</i>	24
8. DAN CAMINA: <i>En korak naenkrat</i>	26
9. DAN CAMINA: <i>Samo ne ustavi se</i>	29
10. DAN CAMINA: <i>125 gramov pašte</i>	31
11. DAN CAMINA: <i>Prva pogrešanja</i>	33
12. DAN CAMINA: <i>Nositi veselje</i>	36
13. DAN CAMINA: <i>Tišina postane prijetna</i>	38
14. DAN CAMINA: <i>Žulji, takšni in drugačni</i>	40
15. DAN CAMINA: <i>Počitek</i>	42
16. DAN CAMINA: <i>Neskončna ravnina</i>	44
17. DAN CAMINA: <i>Torta</i>	46
18. DAN CAMINA: <i>Norost</i>	48
19. DAN CAMINA: <i>Zapuščanje</i>	50
20. DAN CAMINA: <i>Strahovi</i>	52
21. DAN CAMINA: <i>Besede na kamnu</i>	54
22. DAN CAMINA: <i>Cruz de Hierro</i>	56
23. DAN CAMINA: <i>Utrujenost</i>	58
24. DAN CAMINA: <i>Pod javorjem na hladnem zidcu</i>	60
25. DAN CAMINA: <i>Pot dá, kar potrebuješ</i>	62
26. DAN CAMINA: <i>Brat osel in tečna muha</i>	64

27. DAN CAMINA: <i>Množice</i>	66
28. DAN CAMINA: <i>Nepredvidljivost camina</i>	69
29. DAN CAMINA: <i>Vsak korak je vreden truda</i>	71
30. DAN CAMINA: <i>Poslednja preizkušnja</i>	74
31. DAN CAMINA: <i>Botafumeiro</i>	76
NAMESTO EPILOGA	78

POT TE POKLIČE

Predgovor

Neskončne množice se vsipajo v Kompostelo, na milijone ljudi z vsega sveta, ne samo kristjani, ljudje vseh vrst, ki verjamejo ali ne, ki bi radi samo preizkusili svojo vzdržljivost, ali pa taki, ki izpolnjujejo kakšno obljubo, ki so se v življenju izgubili, pa spet iščejo pot nazaj, ljudje vseh vrst so namenjeni h grobu svetega Jakoba. Zakaj ravno tja, ko pa bi lahko prehodili katero koli drugo pot? Zakaj ravno v Santiago, zakaj ravno na camino, kakor rečejo »poti« po špansko?

Zato ker je po svojem bistvu človek romar, ne turist. In ker romar skupaj s svojo zunanjo potjo opravlja tudi notranjo pot. Zato mu je lasten *cilj* – ve, kam gre, četudi ne ve, kako bo do tja prišel. Saj je pri tem pomembno samo to, da ga ta cilj *pokliče*. Romar odgovarja na klic. Tako, da mu sledi, da ga išče, da hodi do njega, dokler ga ne doseže. Tudi če ne pride do njega. In Santiago je plemenit cilj. Do njega je pot vklesalo neskončno mnogo stopal, neskončno mnogo ljudi je šlo po istih kamnih, z istim obzorjem na očeh, z neskončno mnogo hrepenenji, žrtvami, molitvami na ustnicah. Zato je ta pot sveta. Zato spreminja. Zato gre toliko ljudi po njej še danes.

Zato sem se tudi sam podal nanjo. Ker te pot *pokliče*, na kakršen koli način že. Priznam, na njej sem hotel dobiti odgovore na lastna vprašanja. Bil sem na neki točki življenja, ko se mi je zdelo, da se je moj smisel življenja, delovanja, poklica stisnil pod vprašaj, da je postal tako majhen, da sem ga moral spet najti.

Zanimivo, da sem nazaj prišel brez odgovorov in z novimi, drugačnimi vprašanji. A ravno ta so me spet pognala na pot za seboj in za Gospodom. In sem razumel, da je odgovor na moja vprašanja pravzaprav *pot*. In smisel vsega. Pot pa gre vedno po svoje. Nikoli ni tako, kot si predstavljaš, kot načrtuješ, kot si želiš. Kot to pove Jezus: »Če hoče kdo iti za menoj, naj se odpove sebi in vzame svoj križ ter hodi *za menoj*« (Mt 16,24).

Pot je stalno zapuščanje in večna negotovost glede tega, kar te čaka za ovinkom. In prav ta negotovost je tisto, kar naredi največ: naučiš se zaupati. Naučiš se verjeti, da Nekdo pazi nate in da bo vse tako, kot mora biti; tudi če ne bo ravno po tvojih načrtih, tudi če boš moral že jutri sestiti v avtobus in se vrniti domov.

Ti zapisi so moja razmišljanja s te dolge poti in jih želim z vami deliti v Jakobovem letu 2021. Tako je vsako leto, ko god svetega Jakoba Starejšega, 25. julija, pade na nedeljo, in tako je tudi letos. Tudi če se ne boste odpravili na camino, naj vam moja razmišljanja pomagajo, da bi tudi sami stopili na pot, ki jo je pred vami prehodilo že toliko in toliko ljudi, začeniši z apostoli, pot za Gospodom, pot proti sebi. Pojdite z menoj. Ker vas bo ta pot spremenila, kot je spremenila mene.

1. DAN CAMINA

Ko te megla opeče

Sreda, 23. avgusta 2017

Nad staro baskovsko vasico Saint-Jean-Pied-de-Port [senžonpjed-pôr] so se dvigale meglice. Naravnost na pot, kamor smo stopali, previdno in počasi, na pot med zelenečimi logi in ovčami, konji in kravami, ki so se kot vsak drug dan pasli na njih.

Množica popotnikov je šla pred nami in za nami, vsak tih, s svojo zgodbo na plečih, vsak pred svojo potjo. In morda se je v slehernem izmed njih, kakor v meni, počasi odpirala Pandorina skrinjica strahov in vprašanj. Bom zmogel? Bom zmogel na tisoče in tisoče korakov? Me čaka uspeh ali poraz ali kaj neznano drugega, nekaj, česar se bojim, da bo prišlo, pa čeprav tega sploh še ne poznam? Vsak korak je prinesel novo, nepričakovano bolečino, zdaj v kolenu, potem v mečih, na stopalu, pa na hrbtu, ki pač ni vaje takšnih bremen, kot je obložen nahrbtnik.

Mesto Santiago [santjago], *daljno in samo*. Tam leži sveti Jakob, apostol, ki je menda tako gorel od evangelija, da je stopil vse tja do konca sveta. Tu, na teh španskih tleh, naj bi oznanjal evangelij, zato so ga po njegovi smrti v Jeruzalemu prenesli nazaj sem, v Santiago [santjago], na konec sveta, kamor so nato začeli romati številni verniki tudi iz naših krajev. Kaj vem, po kaj so šli, po mir, po odgovore, po tolažbo; nekaj, nekdo jih je poklical in so šli. V meglo, tako kot jaz, v neprenehno neznanost, ki se je človek

danes boji še bolj kot takrat. Toliko smo vajeni vate in *udobja*, tako zelo ljubimo *varnost*, da smo zaradi nje pripravljene prodati samega sebe, svoje vrednote, in kar še bolj skeli, svoje cilje. Hudo je, da imamo tako zelo polne roke in tako zelo prazno srce ...

Tako rad imam hribe, četudi nikoli ne veš, ali se boš z njih sploh vrnil domov. Vendar o tem ne razmišljaš, nekako *veš*, da se boš vrnil, prevzet od iluzije, da jih poznaš. Ti hribi pa so bili drugačni, neznani francosko-španski vršaci, neznana, nikoli prehojena pot, kot je vsaka, a sem se te končno zavedel. Morda me je zato Nekdo poklical na to pot, nekam v strašljivo neznanost.

»Ko je šel malo naprej, je zagledal Jakoba, Zebedejevega sina, in njegovega brata Janeza, ki sta bila tudi v čolnu in popravljala mreže. Takoj ju je poklical. In pustila sta očeta Zebedeja z najemniki v čolnu ter odšla za njim« (Mr 1,19-20).

Saj vendar novost mojemu življenju ni neka tuja stvar. Ne, je nekaj, kar že dolgo čaka v meni, da se zgodi, nekaj, kar bi moral že davno storiti, pa nisem – ker je bilo vedno pretežko ali ker je bilo za to vedno dovolj izgovorov. To »novo« je torej nekaj, čemur moram samo pustiti, da bo zraslo, nič drugega. In morda je ravno to največji napor pri vsem skupaj. Pustiti, da Bog naredi iz mene nekaj, kar sem sam hotel postati, pa si nisem upal ali se mi ni ljubilo.

Vsak korak je prinesel novo skrb, a tudi novo lepoto. Počasi smo se dvignili nad meglo in nepričakovano nas je začelo greti sonce. Obrazi in roke in noge so nam začeli žareti. Se tako zgodi vsakič, ko si se sposoben podati v neko svojo meglo, na neko pot, ki se je v sebi pravzaprav neskončno bojiš, čeprav te hkrati privlači?

Pot je bila dolga, morda predolga za prvi dan. In tudi temu primerno težka. Toda kdor je šel na to pot, je gledal morje megle pod seboj in pravljичno skrivenčena drevesa, preproge resja in

igre meglic. In je bil vesel vodnjaka na poti in špagetov s tuno ter prijateljev, ki so hodili z njim in poslušali tarnanje in kruljenje želodca, kot bi bilo pesem ptic nad njimi.

Pot veliko vzame in veliko da.

Marija, ti si rekla »da« novosti, ki je stopila skozi vrata tvojega življenja; rekla si »da« strašljivemu Božjemu načrtu. Nauči me v življenjskih vprašanjih zaupati Božjemu klicu, ki se vedno skriva v novem, v katero bi se moral že zdavnaj podati. Amen.

2. DAN CAMINA

Dva angela ob mrzli reki

Četrtek, 24. avgusta 2017

Na tej poti nismo sami.

Najprej negativni pomen tega spoznanja. Prinesla ga je prva noč v Roncesvallesu [ronsesváljesu], v čudovitem dvorcu, kamor se nas je nagrmadila vsa množica od prve, verjetno najzahtevnejše etape na caminu. Okoli dvajset ljudi, nagnetenih na nekaj kvadratih, ne pomeni samo opogumljajoče navzočnosti sotrpinov, temveč tudi njihove nočne speve, vsakega po svoji viži. Tako sem prvič v življenju spal s čepki v ušesih, pa nisem prepričan, če mi ni pri prilagajanju množici smrčajočih zvokov bolj koristil napor prvega dne, še podkrepjen z dolgo potjo od doma.

Dan pa nam je prinesel drug pogled. Srečali smo dva angela.

Prvi angel je prinesel kos *choriza* [čorisa], nekakšne suhe klobase, ko smo uničeni, dehidrirani in utrujeni od strašne španske pripeke v opoldanski vročini sedeli pod hrasti. Bila je to skupina mož na konjih, menda smo se jim zasmilili, pa so nam ponudili malce svoje malice. Niso znali angleško, ampak saj ljubezen ne potrebuje drugega jezika kakor dejanja. »Kajti lačen sem bil in ste mi dali jesti« (Mt 25,35).

Potem smo se spustili do ljubke vasice Zobiri [sobiri] in tam pod starinskim kamnitim mostom v mrzli reki, kakor

še številni drugi popotniki, nekoliko osvežili svoja prepečena telesa. Dobro nam je delo. A ker smo počakali, da se je vročina nekoliko polehla, in se šele potem v poznem popoldnevu čez travnike z zlatimi travami podali proti Larrasoani [larasoánji], smo tja prišli komaj, ko je padal mrak. Prepozno, saj so *albergo*, torej naše edino prenočišče, že zaprli. Bili smo preprosto preveč utrujeni, pa še prepozno je bilo, da bi šli do naslednje vasi in tam poskusili srečo. In sem prvič razumel, kaj pomeni, da *nimaš, kamor bi glavo naslonil ...* Obupen občutek, ko si prepuščen na milost in nemilost, sam kot berač pred nebom ...

Takrat pa je prišel drugi angel, fant iz Normandije. Tako slučajno je prišel izza vogla, da ni mogel biti kaj drugega kot angel. Tudi tokrat ni bilo treba veliko besed, takoj je razumel, za kaj gre, tako da je rekel samo, da smo vsi, tako on kot mi, romarji, ki si enako zaslužimo streho nad glavo, in da naj zato mirno smuknemo v hišo, ne da bi za to kdo vedel. In zdaj smo tu, na tleh pri kopalnici, in hvaležni za bogat dan, poln sonca in robidnic ter dobrih ljudi, počasi tonemo v spanec.

Noge bolijo in ramena tudi in kožo, ožgano od sonca, zaskeli vsak dodatni žarek. Ampak preden sem šel, so mi rekli, naj ne mislim, da bo šlo brez bolečin. Res ne bo šlo. Če hočeš srečati angela, moraš hoditi po poti, ki te čaka. In hoditi pomeni imeti bolečine. Imeti bolečine pa pomeni počasi čutiti in se zavedati, kdo si. Sprejeti bolečino pomeni sprejeti to, kar si. In po teh dveh dneh vidim, da sem slaboten in šibek človek, ki gre velikokrat čez svoje meje, da bi drugim dokazal svojo vrednost. A zdaj hodim, kolikor pač morem, počasneje, kot bi sam rad. Počasi sprejemam bolečino. Počasi sprejemam samega sebe. In poleg so angeli, ki jih pošilja Gospod.

Nisem sam. Nekdo hodi z menoj.

Marija, v tvoji tihi navzočnosti v mojem življenju naj spoznam, da nihče v svojem življenju ne hodi sam. Naj mi bo to v pogum in v opomin, da ne pozabim, da sem tu za nekoga, da za nekoga poskrbim. Amen.

3. DAN CAMINA

O biku, ki me je nasadil na roge

Petek, 25. avgusta 2017

Večer. Sedim na gričku, spodaj luči iz Pamplone, za menoj veter, ki suši naše oprane obleke, v cerkvi nekdo poje pesmi ob kitari, pred menoj pa stoji nekdo, ki ga ne poznam, nekdo, ki prav tako hodi z menoj. In pride velikokrat in je vsakič tako, da me preseneti. Tisti jaz, ki ga ne maram, ki ga skrivam pred drugimi in pred seboj. Tisti, ki ždi v temini in mu ne pustim spregovoriti. Po kaj je prišel tokrat? Po kaj v ta lep mir v Cizur Menor [sisúr menór] po še enem pripekajočem dnevu?

Jaz, ki ga ne poznam, je mogoče jaz, skrit nekam globoko v moje drobovje, tajni jaz, ki pride na površje takrat, kadar stvari ne grejo, kot bi morale, ko sem utrujen in naveličan poti in sebe ter vsega, kar sem. Nocoj je tako, zato je tu. Logično. A vseeno. Ne vem in ne razumem, zakaj sem tak, kot sem. Ko je vse tako lepo in bi moral v miru zaspati ...

Pa ne gre. Komaj znosna vročina in asfalt in beton Pamplone sta prignala bika med te posušene trave in nedolžno bele stene. Ni danes *San Fermín* [san fermín], ko tukaj spustijo bike na plano in potem po pisanih in slikovitih uličicah med hišami in cerkvami številni ljudje kot nori tečejo pred njimi vse tja do bikoborske arene. A jaz vseeno tečem pred bikom, ki me je ujel in nasadil na roge.

31. DAN CAMINA

Botafumeiro [botafuméjro]

Petek, 22. septembra 2017

Zaprl sem oči. Veter mi je vel čez obraz in sramežljivo sonce, povsod naokoli vsakdanji vrvež, jaz pa sredi njega, a pravzaprav nekje čisto drugje. Počival sem. Pustil sem si nekaj trenutkov tišine, da bi razumel, kje sploh sem in kaj se je danes sploh zgodilo.

Jutro je bilo drugačno, polno pričakovanja in vznemirjenja. Prišel je »tisti dan«. Poti nisem videl, ničesar se ne spomnim, menda je tako, kadar si tako blizu cilja, da ne moreš misliti na nič več kot samo še na to. Gor, dol, gor, dol in potem z griča v mesto. Zato ker so zadnji, so pločniki v Santiagu posebno dolgi, natrpani in strmi.

Na trg pred katedralo svetega Jakoba se je ravno opoldne, ko smo prispeli v Santiago, usula množica ljudi. In ko smo sedeli in občudovali pogled, ki smo ga sanjali trideset dni, so se počasi drug za drugim pred nami prikazovali naši sopotniki, za katere smo mislili, da jih ne bomo več videli. Najprej Ally [éli], ki smo jo izgubili nekje pred Leónom, potem veliki Argentinec Alejandro [alehándro], Buláč, Napoletano, Lino iz Milana in Francoz Alexandre, ki nam je drugi dan naše poti preskrbel ležišče in ki smo ga potem vedno znova srečevali, ter še mnogo mnogo drugih ljudi, ki smo jih poznali samo po nasmehih in ki bodo to, namreč nasmejani romarji, v spominu tudi ostali. Pot res vedno

da, kar se zdi, da je vzela. Bilo je lepo, veselo, zmagoslavno in pristrčno. A je nekaj manjkalo, čeprav nisem natanko vedel, kaj.

Zvečer sem somaševal pri maši v katedrali, kjer sem srečal še naše slovenske sopotnike. V veliko čast mi je bilo in izpolnila se mi je dolgoletna želja, pa tudi zabavno je bilo videti obraze naših sopotnikov, ki niso vedeli, da sem duhovnik. Toda ko je na koncu maše pred oltar pristopilo osmero moških in zagnalo tisto svetovno znano, gromozansko kadilnico *botafumeiro* [botafuméjro], so mi med pesmijo romarjev obraz oblile solze. In iz mene je začelo dreti vse, kar sem nosil s seboj: strahovi, skrbi, bolečine, težave, odrekanja, sončni vzhodi, blato, klanci brez konca, razmišljanja, vlaga, rama in koleno, trepet pred dežjem, mavrice, topel čaj, megla, vznemirjenje, negotovost, izčrpanost, stvari, ki bi se lahko zgodile, pa se niso, in stvari, ki se lahko ne bi zgodile, pa so se, majhni čudeži na poti, naši prepiri in nerazumevanja, sprave, odpuščanja, tišina, koraki in čisto na koncu nekakšen občutek med hvaležnostjo in zavestjo, da smo naredili nekaj nemogočega, a tako zelo pomembnega in za naše življenje potrebnega.

Kar nisem mogel sam povedati pred oltarjem, so povedale solze. To je bila moja najlepša molitev. To, kar je manjkalo.

In sem prišel v Santiago.

Marija, vedno bodi z menoj do konca. Amen.

NAMESTO EPILOGA ...

Muxía [mušíja] se kopa v soncu. Čeznjo kakor regratova semena v vetru jadrajo beli galebi in nebo je zato nekoliko bližje kot sicer. Pod njim še silnejša modrina, peni se in se v prijetnem ritmu zaganja ob skale, nekoč trde in robate, ki jih je voda z modro potrpežljivostjo izklesala v mehke, skorajda okrogle silhuete. Stojim na eni od njih in gledam morje, kako se zaganja v obalo. Čeprav ni poti, išče, hodi, rase naprej, pa četudi samo za milimeter. Kot da gledam svoj portret ... Ti valovi, ki se kot mlada jagnjeta zaganjajo v pretrde skale, se lomijo na njih, morda zajokajo, se v strahu vrnejo nazaj in spet poskušajo, trmasti in svojeglavi, brez modrosti, divje strastni in mirni obenem.

Čez valove mi pogled zdrzne na obzorje. Našega camina je konec. Šli smo še naprej od Santiaga, do obale, do Finisterre [finistére] in do Muxíe [mušíje], do konca sveta, do oceana, obzorja pa še ni konec. Četudi ni poti, četudi se moram obrniti nazaj, še zdaleč ne mislim, da sem prišel do konca. Moja pot je še dolga, še daleč je do tistega pravega Santiaga. Res je, kot pravijo, da se pravi camino začne šele tedaj, ko prideš do konca. Toda korak sem naredil, nekaj sem pustil za seboj, in zdi se mi, da vem, kam mora iti naslednji.

Obzorje me vznemirja. Zato se bom kot val vrnil nazaj, kjer sem doma, po mirnost in gotovost, potem pa grem spet na camino, se spet zaženem v trde skale in krenem na pot, najdaljšo pot v življenju. *Proti sebi*. Pot bo sama naredila, kar hoče in kar mora. Jaz moram samo hoditi.

Na koncu poti je tako kot na začetku, še ena neznanost. Življenje.